

Cinsiyet ve iktidar

Soli Özel Sabah
June 24, 2006

Türkiye'nin en güçlü ve en erkek nitelikli kurumu geçen hafta içinde bir kadın gazeteciyle ilgili olarak açıklama yayınladı. Bu açıklamanın gerekli olup olmadığı, üslubu, yazılanların anlamlı bulunup bulunmayacağı konularında tartışma çıktı. Geçerken uğranılan bir düşünce kuruluşunda neden yemeğe ve toplantıya da katıldığı gibi soruların tam da yanıtlanmadığı açıklama daha pek çok bakımdan irdelenebilir. Bu da zaten yapılıyor.

İktidar kavramını inceleyenlerin iyi bildiği bir kural vardır. İktidar çok konuşup varlığını sürekli hissettirmek, hele **şiddete başvurmak zorunda kalırsa** artık iktidarından emin değil ya da tehdit altında görüyor demektir. Tabii iktidarın hükmettikleri de bunu hisseder. Hemen bir şey yapamazlarsa da bu hissiyat onları giderek kavramaya başlar. Son örnekte de ancak mesleğini, açıklamadaki iddianın aksine, **mükemmel şekilde icra eden yalnız bir kadın** iktidara boyun eğmeyip cevabını da verdi.

Bir başka iktidar...

Türk Silahlı Kuvvetleri ile Yasemin Çongar arasında yaşanan bu sözlü alışveriş aslında Türkiye'deki başka iktidar mücadelelerinin de aynası sayılabilir. Bunların başında **kadın-erkek ilişkileri ve kadının toplumdaki yerinin nasıl tanımlanacağıyla** ilgili olanlar geliyor. Tüm dünyada süren bu mücadele Müslüman toplumlarda daha sert bir şekilde yaşanıyor.

Türkiye gibi toplumlarda **başörtüsünde simgelenen iktidar mücadelesinin** çoğul anlamı olması kutuplaşmadaki esas neden. Başörtüsü bir yandan hızlı şehirleşen toplumlarda kadınların kamusal hayata dahil edilebilmesinin önünü açıyor. Öte yandan başörtüsünün simgelediği anlayışın kendisi erkek egemen bir bakış açısının ürünü. Kadının örtünmesi seküler dünya görüşüne savaş açmış, cinslerin eşitliğine inanmayan İslamcı siyasi hareketlerin de başlıca hedeflerinden biri. Ancak inançlı kentli kadınlar meseleye bu şekilde yaklaşmıyorlar. **Avrupa bağlamında başörtüsü**

başegişin değil başkaldırının simgesi bile olabiliyor. Türkiye'de ortalığı kasıp kavuran başörtüsü muharebelerinde bu karmaşıklığın payı var. Cumhuriyet'in kazanımlarından memnun, kadınların kendi bedenleri ve hayatları üzerinde egemen olmalarını isteyenler açısından başörtüsü ürkütücü.

Maddi özgürlük şart

Peki Cumhuriyet kadınlara ne kazandırmıştı diye sorulduğunda ise tablo **güllük gülistanlık değil**. Avrupa İstikrar İnisiyatifi (ESI; www.esiweb.org) adlı kuruluşun Türkiye'de Cinsiyet ve İktidar başlıklı raporunda çarpıcı hatırlatmalar var. Türkiye kadınerkek eşitliğinde 115 ülke arasında 105'inci. 2000'lere kadar kadınlarına "evlilik, boşanma, mülkiyet hakkı ve istihdamda" erkeklerle eşit haklar tanımıyordu.

Türkiye'nin Cumhuriyet döneminde kabul ettiği ceza yasalarında cinsel suçlar konusunda kadına bakışı felaketti. Yasalar ve **icthihat töre cinayetlerine hoşgörülle** yaklaşıyordu. Cumhuriyet yargıçları "kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin" diyebiliyordu. Bu bağlamda kadın hakları konusundaki ikinci köklü devrim 2000'li yıllarda AB uyum yasaları sonucunda yaşandı. Daha doğrusu Osmanlı döneminden kalan cinsiyet eşitliği kavgasının bayrağını alan, AB sürecinden de yararlanarak AKP döneminde Meclis'i etkileyebilenler bu devrimi gerçekleştirdi.

Bundan sonrası, yani eşitliğin yasalarda kalmayıp gündelik hayata geçirilmesi **Türkiye'nin hızlı kalkınmayı sürdürmesine** bağlı. Bunun yarattığı istihdam imkânlarının kadınların maddi özgürlüğüne yapacağı katkı eğitimin yaygınlaştırılmasıyla birlikte eşitlik konusunda mesafe alıracak.

Osmanlı feministi Fatma Nesibe'nin 1911'de çok erken söylediği bir söze kulak vermek lazım: "Dünyanın her köşesine dikkat edin, bir devrimin eşliğindeyiz. Emin olun bu devrim erkeklerinki gibi kanlı ve vahşi olmayacak."